

TRACK INFORMATION

ENGLISH

DUTCH

LYRICS

ACKNOWLEDGEMENTS

A close-up of a classical painting, likely a portrait of a woman, with a focus on her face and a bouquet of flowers. The painting is highly detailed, showing the texture of the skin and the colors of the flowers. The background is dark and textured.

Pergolesi Stabat Mater
Vivaldi Nisi Dominus
Maarten Engeltjes

SHIRA PATCHORNIK · PRJCT AMSTERDAM

Giovanni Battista Pergolesi (1710-1736)

Stabat Mater, P. 77 (1736) *

1	I. Stabat mater dolorosa	4. 18
2	II. Cuius animam gementem	2. 11
3	III. O quam tristis	2. 00
4	IV. Quae moerebat	2. 05
5	V. Quis est homo	2. 28
6	VI. Vidit suum	3. 20
7	VII. Eia Mater	2. 22
8	VIII. Fac, ut ardeat cor meum	2. 11
9	IX. Sancta Mater	5. 30
10	X. Fac, ut portem	3. 37
11	XI. Inflammatus	1. 56
12	XII. Quando corpus - Amen	4. 32

Antonio Vivaldi (1678-1741)

Nisi Dominus, RV 608 (ca. 1713-1717)

13	I. Nisi Dominus	2. 36
14	II. Vanum est vobis	1. 24
15	III. Surgite	1. 35
16	IV. Cum dederit	4. 40
17	V. Sicut sagittae	1. 47
18	VI. Beatus vir	0. 59

19	VII. Gloria Patri	4. 39
20	VIII. Sicut erat in principio	1. 08
21	IX. Amen	1. 49

Total playing time: 57. 17

Maarten Engeltjes, countertenor & conductor

* **Shira Patchornik**, soprano

PRJCT Amsterdam, baroque orchestra

1st Violins

Ivan Iliev (viola d'amore/leader)

Giorgos Samoilis

Alexandre Turmel

Celli

Octavie Dostaler-Lalonde

Evan Buttar

Double-bass

Alon Portal

Organ

Edoardo Valorz

2nd Violins

Tomoe Badiarov

Joseph Tan

Violas

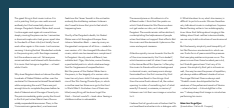
Annemarie Kosten-Dür (Stabat Mater)

Francesco Bergamini

Simone Siviero (Nisi Dominus)

Theorbo

Marco Baronchelli

Maarten Engeltjes
© Hans van der Woerd

The lines pierced through my soul as a young father.

“A woman burying her husband is called a widow, and a man left without his wife a widower. A child without parents is an orphan. But what are the names of the father and mother of a dead child?”

These words are from the book *Schaduwkind* (Shadow Child) by the Dutch novelist P.F. Thomése. But this story was not invented, it had happened to him and his wife: they had lost their first child shortly after birth.

Reading this immediately reminded me of Pergolesi's *Stabat Mater*. The Mother of all mothers, Mary, must watch the suffering and death of her son Jesus. We take part in her despair and sadness. Hundreds of composers over the past eight centuries have been inspired by this emotional Latin poem, of which the author is unknown. Maybe that's a good thing too. This way, this tree of words could branch out further over time.

Nowadays the *Stabat Mater* is no longer just about the grieving Mary, but it has grown into the embodiment of what the “nameless” parents of a deceased child go through. Almost everyone can relate to that suffering. The love for my two sons is the deepest feeling I know in my life. That's so primary. And then the *dolorosa* — the pain — of the mother Mary comes close. In the Protestant Netherlands, where there is traditionally little interest in Mary, Bach's *St. Matthew Passion* is placed on a pedestal around Easter. Everything revolves around the sacrifice of Christ. But the *Stabat Mater* points the camera to the foot of the cross to let us see and feel: “Look, there is also someone who must move on in life.”

In his book *Schaduwkind*, Thomése searches for a new language to describe his experiences and feelings. To be able to move on. And in a sense, classical music undertakes a similar quest. We ask ourselves: how do we make the language of the *Stabat Mater* ours, how do we give a centuries-old work of art meaning for the people of today and for a young generation?

The great thing is that music is alive. It is not a painting that you can walk around endlessly but that essentially does not change. Pergolesi's *Stabat Mater* shall sound. I notice again and again at concerts how deeply moving the piece can be. I remember a divorced couple who had grown apart due to the death of their child, but briefly found each other again in this music. Last summer we sang it during Festival Wonderfeel outside in the pouring rain, with the stage covered, but the audience was not. Yet everyone remained silent and listened with fascination. It is music that brings us together — at least while it lasts.

Why does Pergolesi stand out above the other hundreds of *Stabat Mater*s written over the centuries? Is it because he himself faced death while composing the work? There was just enough time to complete the piece before he died of tuberculosis at the age of twenty-six. The pain immediately grabs you by the throat in the first part when Maria's tears flow on widely suspended dissonances. Then, in the 'Cuius animam gementem', one hears and

feels how the 'Seven Swords' in the orchestra embody the shattering sadness. Listeners don't need to know the lyrics to feel what's happening here.

Shortly after Pergolesi's death, his *Stabat Mater* was a hit throughout Europe. Even Johann Sebastian Bach — seen by many as the greatest composer of all time — made his own version of it. He changed little about the music, which can be viewed as a compliment to Pergolesi. He only used a different, less suitable text: *Tilge, Höchster, meine Sünden*, a penitential psalm in which a believer begs God for forgiveness of unspecified sins. But the power of the *Stabat Mater* lies in the poem, in the tragedy of a woman who loses her only born child. It always reminds me of the film *Saving Private Ryan*, in which a mother sees her three sons go to the front in World War II. And when two of them are killed, everything will be done to get the third — the last one left — back alive. Seeing a childless mother is unbearable.

The second piece on this album is of a different order. I think that the psalm on which Vivaldi bases his *Nisi Dominus* does not get under our skin, as it does with Pergolesi. The words remain rather abstract, contemplating the helplessness of people when God does not support their efforts. But the music and the demands it places on the voice are beyond measure.

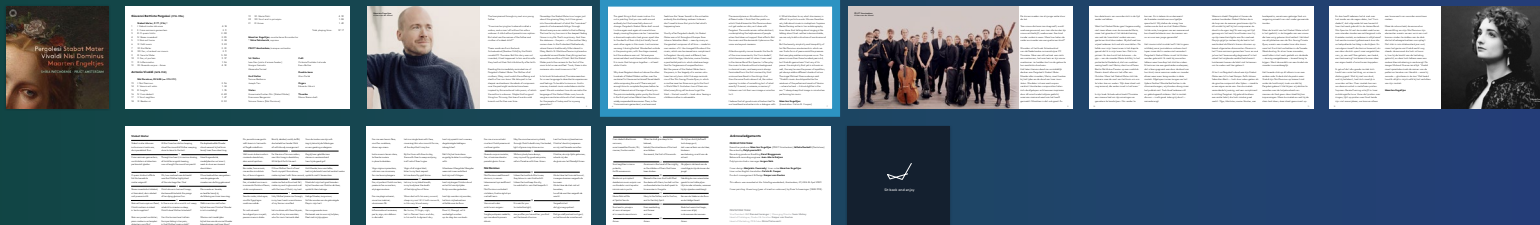
Attention quickly moves towards the fourth of the nine movements, the 'Cum dederit', which became a real hit when it was used in the James Bond film *Spectre*. I often play the music to friends without a background in classical music, and everyone is always fascinated from the first moment by that ominous heartbeat in the strings. And then the voice floats above it all, like a door opening to vistas of something, but of what exactly? A secret, a universe, a memory? Listeners can link their own image or emotion to it.

I believe that all good music attaches itself to our heartbeat and enters into a dialogue with

it. What she does to us, what she means, is difficult to put into words. We can therefore only talk about music in metaphors. Soprano Renée Fleming writes in her autobiography *Inner Voice* that talking about singing is like talking about God: neither is demonstrable, we can only build a structure of words around it.

But the beauty, simplicity and tranquillity of his *Nisi Dominus* are elements in which we can find a form of peace amid the pressure that everyday existence imposes on us. The piece is more than three hundred years old, but Vivaldi's genius hasn't lost any of its power: the simplicity that yet is virtuosic as well, the way he uses the power of repetition, yet always adds a different shade of colour. The singer Michael Chance always said: "Vivaldi's music should sparkle like the windows of the *palazzi* and canals of Venice — where he lived — it should glitter in the sun." I always keep that image in mind when performing his music.

Maarten Engeltjes
(translation: Calvin B. Cooper)

PRJCT Amsterdam
© Hans van der Woerd

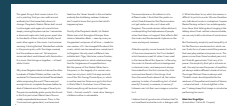

De zinnen sneden me als jonge vader door de ziel.

'Een vrouw die haar man begraaft, wordt weduwe genoemd, een man die zonder zijn vrouw achterblijft, weduwnaar. Een kind zonder ouders is wees. Maar hoe heten de vader en moeder van een gestorven kind?'

Woorden uit het boek *Schaduwkind* van de Nederlandse romanschrijver P.F. Thomése. Maar aan dit verhaal was niets aan verzonnen, het was hem en zijn vrouw overkomen: ze hadden kort na de geboorte hun eerste kind verloren.

Het lezen hiervan deed me onmiddellijk denken aan Pergolesi's *Stabat Mater*. Moeder aller moeders, Maria, moet toezien bij het lijden en de dood van haar zoon Jezus. We delen in haar wanhoop en verdriet. Honderden componisten lieten zich de afgelopen acht eeuwen inspireren door dit emotionele Latijnse gedicht, waarvan niemand weet wie het heeft gemaakt. Misschien is dat ook goed. Zo

kon deze boom van woorden zich in de tijd verder vertakken.

Want het *Stabat Mater* gaat tegenwoordig niet meer alleen over de rouwende Maria, maar het groeide uit tot de belichaming van wat de ‘naamloze’ ouders van een gestorven kind doormaken. Bij dat leed kan vrijwel iedereen zich wel iets voorstellen. De liefde voor mijn twee zonen is het diepste gevoel dat ik in mijn leven ken. Dat is zo primair. En dan komt het dolorosa — de pijn — van de moeder Maria dichtbij. In het protestante Nederland, dat van oudsher weinig heeft met Maria, staat rond Pasen Bachs *Matthäus-Passion* op een voetstuk. Daarin draait alles om het offer van Christus. Maar het *Stabat Mater* richt de camera naar de voet van het kruis om ons te laten zien en voelen: ‘Kijk daar staat ook nog iemand, die verder moet in het leven.’

In zijn boek *Schaduwkind* zoekt Thomése een nieuwe taal om zijn ervaringen en gevoelens te beschrijven. Om verder te

kunnen. En in zekere zin onderneemt de klassieke muziek een soortgelijke speurtocht. Wij stellen de vraag: hoe maken we de taal van het *Stabat Mater* tot de onze, hoe geven we een eeuwenoud kunstwerk betekenis voor de mensen van nu en voor een jonge generatie?

Het mooie is dat muziek leeft. Het is geen schilderij waar je eindeloos omheen kunt lopen maar dat in wezen niet verandert. Pergolesi's *Stabat Mater* moet tot klinken worden gebracht. Ik merk bij concerten telkens weer hoe diep het stuk kan raken. Ik herinner me een gescheiden ouderpaar, dat uiteen gegroeid was door de dood van hun kind, maar waarvan vader en moeder elkaar weer even terugvonden in deze muziek. Afgelopen zomer zongen we het tijdens Festival Wonderfeel buiten in de stromende regen, wij stonden droog maar het publiek niet. Toch bleef iedereen stil en gebiologeerd luisteren. Het is muziek die ons — in elk geval zolang zij duurt — samenbrengt.

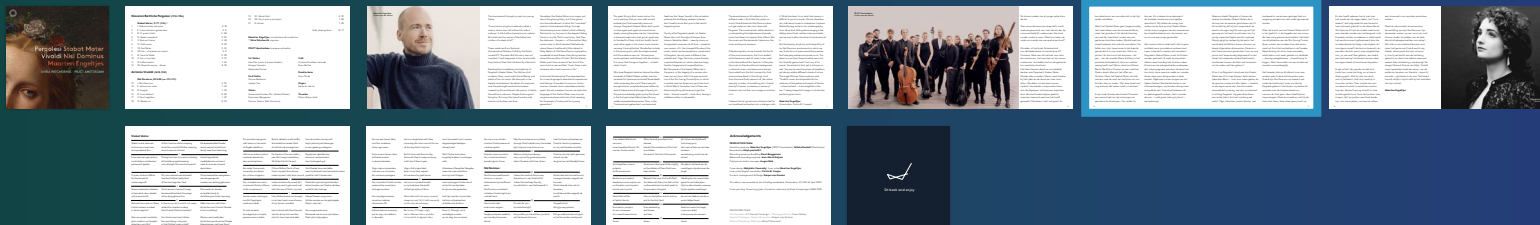
Waarom steekt Pergolesi uit boven de andere honderden *Stabat Maters* die in de loop van de eeuwen geschreven zijn? Is dit omdat hij zelf bij het componeren de dood in de ogen zag? Er was nog net tijd genoeg om het werk te voltooien voor hij op zijn zesentwintigste aan tbc overleed. De pijn grijpt je meteen bij de keel in het eerste deel als Maria's tranen stromen op breed uitgemeten dissonanten. Daarna in het ‘Cuius animam gementem’ hoor en voel je hoe het ‘zevenvoudig slagzwaard’ in het orkest het snijdende verdriet belichaamt. Luisteraars hoeven de tekst niet te kennen om te voelen wat hier gebeurt.

Al kort na Pergolesi's dood was zijn *Stabat Mater* een hit in heel Europa. Zelfs Johann Sebastian Bach — toch door velen gezien als de grootse componist aller tijden — maakte er een eigen versie van. Aan de muziek veranderde hij weinig, wat een compliment is richting Pergolesi. Hij gebruikte alleen een ander tekst, die toch minder goed werkt: *Tilge, Höchster, meine Sünden*, een

boetepsalm, waarin een gelovige God om vergeving smeekt van niet nader genoemde zonden.

Maar de kracht van het *Stabat Mater* schuilt in het gedicht, in de tragedie van een vrouw die haar enig geboren kind verliest. Het doet me altijd denken aan de film *Saving Private Ryan*, waarin een moeder haar drie zoons naar het front ziet vertrekken in de Tweede Wereldoorlog. En als er twee sneuvelen, wordt alles in het werk gesteld om de derde — de enig overgeblevene — levend terug te krijgen. Want de aanblik van een kinderloze moeder is onverdraaglijk.

Het tweede stuk op dit album is van een andere orde. Ik denk dat de psalm waar Vivaldi zijn *Nisi Dominus* op baseert niet onder de huid kruipt, zoals ons dat bij Pergolesi gebeurt. Het blijven vrij abstracte woorden over de hulpeloosheid van mensen als God geen steun biedt bij hun inspanningen. Maar de muziek en wat hij de stem laat doen, daar staat geen maat op.

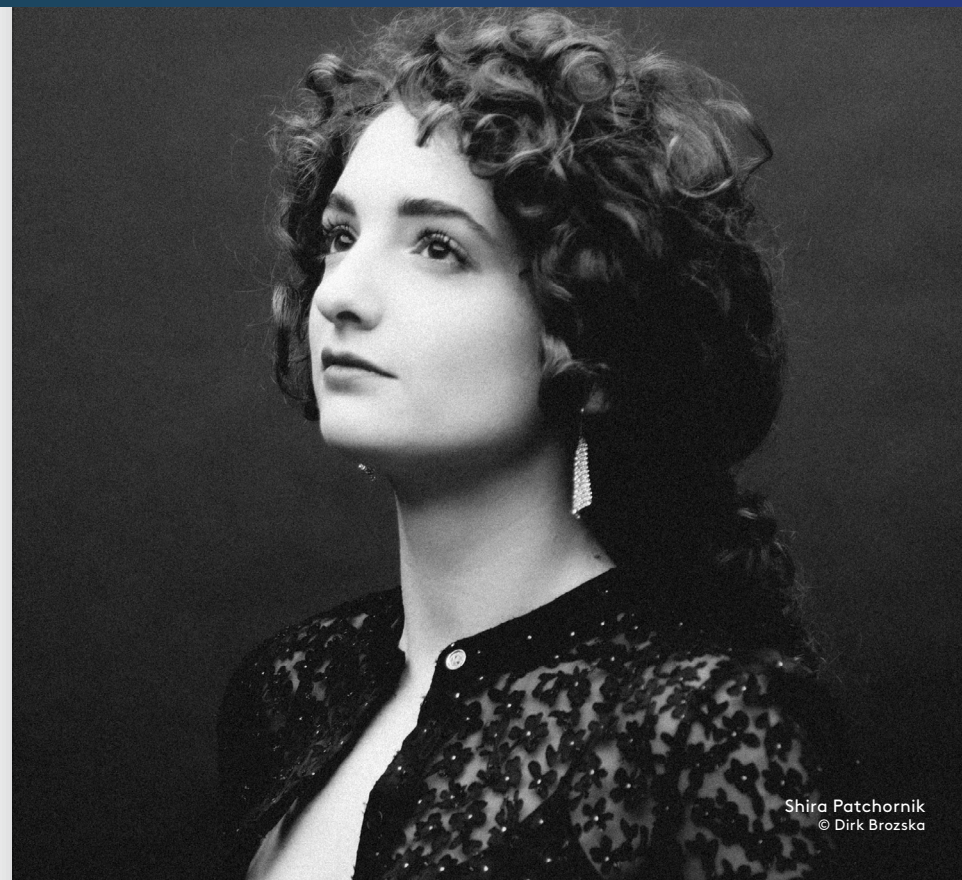
En dan heeft iedereen het al snel over het vierde van de negen delen, het 'Cum dederit', dat uitgroeide tot een heuse hit toen het werd gebruikt in de James Bond-film *Spectre*. Ik laat de muziek vaak horen aan vrienden zonder een achtergrond in de klassieke muziek, en iedereen is altijd vanaf het eerste moment gefascineerd door die onheilspellende hartslag in de strijkers. En vervolgens zweeft de stem er bovenuit, als een deur die zich opent naar vergezichten van, ja, van wat? Een geheim, een heeal, een herinnering? Luisteraars kunnen daar een eigen beeld of emotie aan koppelen.

Ik geloof dat alle goede muziek zich hecht aan onze hartslag, en ermee in dialoog gaat. Wat zij met ons doet, wat zij betekent, laat zich moeilijk in woorden vatten. Over muziek kunnen we daarom enkel in metaforen praten. Sopraan Renée Fleming schrijft in haar autobiografie *Inner Voice* dat praten over zingen, lijkt op praten over God: beide zijn niet aanwijsbaar, we kunnen alleen

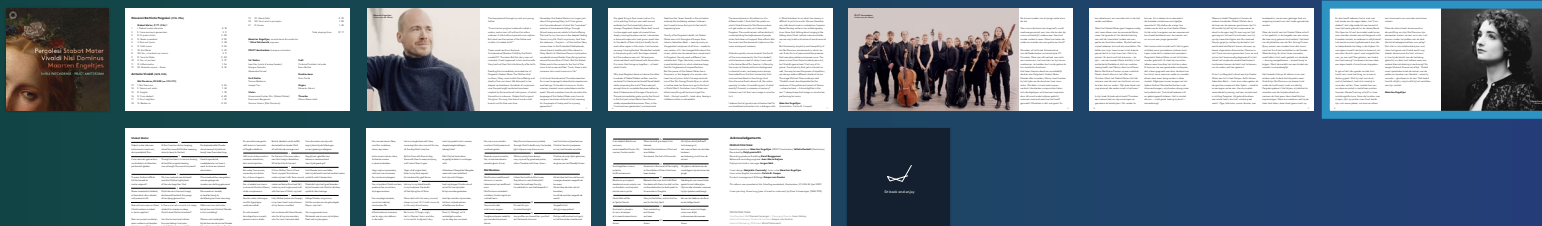
een bouwwerk van woorden eromheen maken.

Maar de schoonheid, de eenvoud en de verstillung van zijn *Nisi Dominus* zijn elementen waarin we een vorm van rust kunnen vinden te midden van de druk die het alledaagse bestaan ons oplegt. Dat stuk is ruim driehonderd jaar oud, maar het genie van Vivaldi werkt nog steeds: de eenvoud die toch virtuoos is, hoe hij de kracht van de herhaling gebruikt, en daar toch telkens weer een andere kleurschakering in aanbrengt. De zanger Michael Chance zei altijd: 'Vivaldi moet sprankelen zoals de ramen van de *pallazi* en kanalen van Venetië — waar hij woonde — glinsteren in de zon.' Dat beeld houd ik altijd in mijn hoofd bij het vertolken van zijn muziek.

Maarten Engeltjes

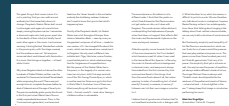
Shira Patchornik
© Dirk Brozka

Stabat Mater

_____ 1 _____		
Stabat mater dolorosa iuxta crucem lacrimosa, dum pendebat filius.	At the Cross her station keeping, stood the mournful Mother weeping, close to Jesus to the last:	De diepbedroefde Moeder stond wenend bij het kruis terwijl haar Zoon daar hing.
_____ 2 _____		
Cuius animam gementem, contristatam et dolentem pertransivit gladius.	Through her heart, his sorrow sharing, all his bitter anguish bearing, now at length the sword has pass'd.	Haar klagende ziel, medelijgend en vol smart, werd als door een zwaard doorstoken.
_____ 3 _____		
O quam tristis et afflicta fuit illa benedicta mater unigeniti!	Oh, how sad and sore distress'd was that Mother highly blest of the sole-begotten One!	O hoe bedroefd en aangedaan was die gezegende moeder van de Enig-geborene!
_____ 4 _____		
Quae moerebat et dolebat, et tremebat, dum videbat nati poenas incliti.	Christ above in torment hangs; she beneath beholds the pangs of her dying glorious Son.	Die rouwde en treurde, en beefde terwijl zij de foltering van haar zoon zag.
_____ 5 _____		
Quis est homo qui non fleret, Christi matrem si videret in tanto supplicio?	Is there one who would not weep, whelm'd in miseries so deep, Christ's dear Mother to behold?	Welk mens zou niet huilen bij het zien van Christus' Moeder in zo'n marteling?
Quis non posset contristari, piam matrem contemplari dolentem cum filio?	Can the human heart refrain from partaking in her pain, in that Mother's pain untold?	Wie zou niet mede lijden bij het zien van de vrome Moeder lijdend samen met haar Zoon?

Pro peccatis suae gentis vidit Jesum in tormentis et flagellis subditum.	Bruis'd, derided, curs'd, defil'd, she beheld her tender Child all with bloody scourges rent	Voor de zonden van zijn volk zag zij Jezus bij de folteringen en een geseling ondergaan.
_____ 6 _____		
Vidit suum dulcem natum moriendo desolatum, dum emisit spiritum.	For the sins of his own nation, saw Him hang in desolation, till His Spirit forth He sent.	Zag zij haar geliefde zoon sterven in eenzaamheid toen hij de geest gaf.
_____ 7 _____		
Eia mater, fons amoris, me sentire vim doloris fac, ut tecum lugeam.	O thou Mother! fount of love! Touch my spirit from above, make my heart with thine accord;	Ach Moeder, bron van liefde, laat mij de kracht van het verdriet voelen opdat ik met U treuren kan.
_____ 8 _____		
Fac, ut ardeat cor meum in amando Christum Deum, ut sibi complaceam.	make me feel as thou hast felt; make my soul to glow and melt with the love of Christ, my Lord.	Maak dat mijn hart gaat branden bij het houden van Christus de Heer, opdat ik Hem behage.
_____ 9 _____		
Sancta mater, istud agas, crucifigi fige plagas cordi meo valide.	Holy Mother! pierce me through; in my heart each wound renew of my Saviour crucified.	Heilige Moeder, zorg ervoor, Grif de wonden van de gekruisigde Diep in mijn hart.
Tui nati vulnerati tam dignati pro me pati, poenas mecum divide.	Let me share with thee His pain, who for all my sins was slain, who for me in torments died.	Van uw gewonde zoon Die bereid was zo voor mij te lijden, Deel met mij zijn pijnen.

Fac me vere tecum flere,
crucifixo condolere,
donec ego vixero.

Let me mingle tears with thee,
mourning Him who mourn'd for me,
all the days that I may live:

Laat mij oprecht met u wenen,
de gekruisigde beklagen
zolang ik leef.

luxta crucem tecum stare,
te libenter sociare
in planctu desidero.

By the Cross with thee to stay,
there with thee to weep and pray,
is all I ask of thee to give.

Met U bij het kruis staan
en gretig te delen In uw klagen
wil ik.

Virgo virginum praeclara,
mihi iam non sis amara,
fac me tecum plangere.

Virgin of all virgins blest,
listen to my fond request:
let me share thy grief divine.

Uitverkoren Maagd der Maagden
wees niet meer verbitterd
laat mij met U klagen.

10

Fac, ut portem Christi mortem,
passionis fac consortem,
et plagas recolare.

Let me, to my latest breath,
in my body bear the death
of that dying Son of thine.

Laat mij dragen Christus dood
en het lot van zijn lijden
En zijn wonden gedenken.

Fac me plagis vulnerari,
cruce hac inebriari,
ob amorem filii.

Wounded with his every wound,
steep my soul till it hath swoon'd,
in His very blood away.

Laat zijn wonden mij wonden,
het kruis mij bedwelmen
uit liefde voor de Zoon

11

Inflamatus et accensus,
per te, virgo, sim defenus
in die iudicii.

Be to me, O Virgin, nigh,
lest in flames I burn and die,
in his awful Judgment day.

Door U, Maagd, wil ik
verdedigd worden
op de dag des oordeels.

Fac me cruce custodiri
mortem Christi praemuniri
confoveri gratia.

May the cross become my shield,
through Christ's death may I be healed,
light of grace may shine on me.

Laat het kruis mij beschermen
Christus' dood mij wapenen
en mij met Genade vervullen

12

Quando corpus morietur,
fac, ut animae donetur
paradisi gloria. Amen.

While my body here decays,
may my soul thy goodness praise,
safe in Paradise with thee. Amen.

Christus, als mijn tijd is gekomen,
schenk mij dan
de glorie van het Paradijs! Amen.

Nisi Dominus

13

Nisi Dominus aedificaverit
domum, in vanum
laboraverunt qui aedificant
eam.

Unless the Lord build the house,
they labour in vain that build it.
Unless the Lord keep the city,
he watcheth in vain that keepeth it.

Als de Heer het huis niet bouwt,
zwoegen daaraan vergeefs de
bouwers.
Als de Heer de stad niet wil
bewaken,
houdt de wachter vergeefs de
wacht.

Nisi Dominus custodierit
civitatem, frustra vigilat qui
custodit eam.

14

Vanum est vobis
ante lucem surgere::

It is vain for you
to rise before light,

Vergeefs is het
dat gij vroeg opstaat.

15

Surgite postquam sederitis,
qui manducatis panem
doloris.

rise ye after you have sitten, you that
eat the bread of sorrow.

Dat ge uzelf pas laat rust gunt,
en het brood der smarten eet.

————— 16 —————		
Cum dederit dilectis suis somnum, ecce haereditas Domini, filii; merces, fructus ventris.	When he shall give sleep to his beloved, behold, the inheritance of the Lord are children: the reward, the fruit of the womb.	Als Hij hen die Hij liefheeft toch slaap gunt, ziet u een erfenis van de Heer, kinderen: een beloning, vrucht van de schoot.
————— 17 —————		
Sicut sagittae in manu potentis, ita filii excussorum.	As arrows in the hand of the mighty, so the children of them that have been shaken.	Als pijlen in de hand van de machtige, zo zijn de zonen der jeugd.
————— 18 —————		
Beatus vir qui implevit desiderium suum ex ipsis: non confundetur cum loquetur inimicis suis in porta.	Blessed is the man that hath filled the desire with them; he shall not be confounded when he shall speak to his enemies in the gate.	Gelukkig de man wiens koker gevuld is met zulke pijlen. Hij is zonder schande, wanneer hij zijn vijanden aanklaagt.
————— 19 —————		
Gloria Patri et Filio et Spiritui Sancto.	Glory to the Father, and to the Son, and to the Holy Spirit.	Eer aan de Vader en de Zoon en de Heilige Geest.
————— 20 —————		
Sicut erat in principio et nunc et semper et in saecula saeculorum.	From everlasting and forever and ever.	Zoals het was in het begin, nu en voor altijd, in de eeuwen der eeuwen.
————— 21 —————		
Amen.	Amen.	Amen.

Acknowledgements

PRODUCTION TEAM

Executive producer **Maarten Engeltjes** (PRJCT Amsterdam) & **Kate Rockett** (Pentatone)
Recorded by **Polyhymnia B.V.**
Recording producer & editing **Karel Bruggeman**
Balance & recording engineer **Jean-Marie Geijssen**
Polyhymnia studio manager **Jurgen Nab**

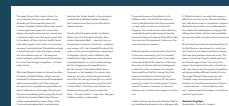
Cover design **Marjolein Coenrady** | Liner notes **Maarten Engeltjes**
Liner notes English translation **Calvin B. Cooper**
Product management & Design **Kasper van Kooten**

This album was recorded at the Schellingwouderkerk, Amsterdam, 23, 24 & 26 April 2023.

Cover painting: *Erwartung* (year of creation unknown) by Rosa Schweninger (1848-1918).

PENTATONE TEAM

Vice President A&R **Renaud Loranger** | Managing Director **Sean Hickey**
Head of Catalogue, Product & Curation **Kasper van Kooten**
Head of Marketing, PR & Sales **Silvia Pietrosanti**

Sit back and enjoy

